

LA NO-VIOLÈNCIA EN L'ACCIÓ

JOSEP LLUÍS VÁZQUEZ BORAU

Institut Emmanuel Mounier

RESUM: En aquest article es posa de manifest la importància d'actuar amb una ètica global, que inclogui tant els fins com els mitjans. Així mateix, queda palesa la incoherència de realitzar la guerra per aconseguir la pau i s'assenyala que la no-violència és l'eix central de l'Evangeli de Jesús de Natzaret, que va passar fent el bé. Bondat i no-violència van de la mà.

PARAULES CLAU: No-violència, misericòrdia, perdó, justícia, bondat.

ABSTRACT: In this article there is revealed the importance of acting with a global ethics, which includes both the ends and the means. Likewise the incoherence remains clear of realizing the war to obtain the peace and one indicates that not violence is the backbone of Jesus Gospel of Nazareth, which happened doing the good. Kindness and not violence they go of the hand.

KEY-WORDS: Not violence, grace, pardon, justice, kindness.

Prolegòmens al tema

1. L'evolució es dirigeix envers una "naturalesa" que és al mateix temps "persona". En la línia de l'evolució, veiem un augment successiu de complexitat en les estructures essencials dels éssers. Així, de la molécula de la cèl·lula es passa al teixit vital i a l'organisme; dels organismes més simples i primaris als més complicats i avançats. És la llei de la complexitat-consciència. En les últimes etapes d'aquest procés evolutiu trobem un perfeccionament creixent del sistema nerviós i, més concretament, de l'organització cerebral amb el corresponent augment de consciència. Des de la sensació més primària fins al pensament, la volició i la llibertat¹.

2. Primacia de la consciència i de l'esperit per damunt de la natura. Els materialistes tenen aparentment raó quan veuen l'home

¹ Cf. COLOMER, Eusebi (1967) *El pensament de Teilhard de Chardin*. Barcelona: Editorial Bruguera.

com l'última anella de la cadena evolutiva. Però els espiritualistes també tenim raó quan sostenim la transcendència de l'home sobre la resta de la Natura. L'animal coneix, però l'home és l'únic entre els animals que sap que coneix. D'aquesta nova facultat sorgeixen unes noves propietats: llibertat, previsió del futur, aptitud per a planejar i construir, etc. Així, l'home és més gran que l'evolució, perquè és capaç de pensar-la.

3. L'ésser humà sorgeix de l'alè de Déu. En el llibre del *Gènesis*, l'ésser humà brolla de la terra, però s'hi afegeix quelcom que no procedeix de la terra: l'alè de Déu. En això trobem la dualitat de la persona, que tant pertany al cosmos com a la seva relació directa amb Déu. Cada persona té, per una part, un origen biològic i, per l'altra, no és un mer producte dels gens, de l'ADN, sinó que prové directament de Déu. Porta l'alè de Déu. Ha estat creat a la seva imatge i semblança, és capaç de superar tot el creat. És únic. És en els ulls de Déu i unit a Ell de manera especial. Aquí hi ha el fonament del drets humans. L'home no és només una combinació de materials, sinó que és una idea personal de Déu².

214

4. Desenvolupar la intel·ligència espiritual. La persona, a més de desenvolupar la intel·ligència emocional i racional, necessita desenvolupar la intel·ligència espiritual. Si la IE madura controlant les emocions i la IR es desenvolupa amb continguts intel·lectuals, la IES creix amb el silenci d'adoració que porta a l'unió amb Déu i dóna saviesa, que fa que trobem el sentit de les coses³.

5. Com ha de ser l'acció de l'ésser humà dins aquest horitzó còsmic? La condició primera és que l'acció tingui un *sentit*. Però, per a això, cal una segona condició, que l'home pugui considerar-se *immortal*. I aquesta exigència importa com a última condició, l'existència d'un *centre* transcendent i diví. Així, si el món no té sentit, tampoc té sentit l'acció de la persona en el món, i aquesta deixaria d'obrar si tingués consciència d'una mort total. Solament la hipòtesi d'un centre diví personal salva el sentit ascendent d'una evolució personalitzadora. L'evolució, duta endavant per l'home, ha de culminar en una gran comunitat de consciències.

² Cf. Joseph RATZINGER, Joseph (2002) *Dios y el mundo*. Barcelona: Galaxia Gutenberg/Círculo de Lectores.

³ Cf. VÁZQUEZ BORAU, José Luis (2010) *La inteligencia espiritual o el sentido de lo sagrado*. Bilbao: DDB.

1. Quin sentit té la nostra acció?

La nostra vida de cada dia, sense deixar d'ésser humana, ha de tenir un valor diví. Per una banda, el domini de l'activitat de creixement; per l'altra, el domini de la passivitat del renunciament. En l'activitat creadora, tota acció humana de l'ordre que sigui, mentre sigui honesta, es converteix en quelcom de sagrat, com una pregària. Per la nostra acció en el món, col·laborem amb la potència creadora de Déu. Per les nostres accions fetes segons el cor de Déu, anem fent més propera la realització del seu regne. El nostre treball de cada dia no és només una manera de guanyar-nos el pa, sinó també una forma d'adoració. Déu no està lluny de nosaltres i ens espera en l'acció de cada moment. Pel que fa a l'activitat de renunciament: el sofriment, la malaltia, la vellesa, la desfeta i, com a resum d'aquest procés, la mort, ens cal, en primer lloc, lluitar contra el mal, sense rebel·lió ni amargor, i, si la lluita acaba en la desfeta, lliurar-nos a les mans de Déu. Tant les forces que fan créixer com les que fan morir han de ser acceptades i estimades, les segones més que les primeres, ja que si les primeres ens fan contemplar el rostre de Déu, les segones ens fan despertar en el si de Déu. I això perquè creiem en Jesús de Natzaret, el Crist, i en la força de la seva resurrecció.

 215

2. Podem utilitzar la guerra per construir la pau?

Utilitzar la guerra com a mitjà per a la pau és totalment rebutjable, fins i tot quan es tracta del que s'anomena "guerra justa", segons la qual matar és moralment acceptable a condició que això no constitueixi l'únic fi i si la guerra és l'últim recurs que tenim. En això últim hi ha un divorci entre la intenció i el comportament fins arribar a una esquizofrènia moral en què les nostres motivacions són diferents de les nostres accions, i en el cas de la guerra es tracta de matar éssers humans.

Els primers cristians tenien l'imperatiu de la no-violència. Així, per a Climent d'Alexandria, un deixeble de Crist és un soldat de la pau en un exèrcit que no vessa la sang. Per a sant Justí, un cristià no treu la vida d'un altre però dona la seva per Crist. Per a Tertulià, tots els soldats cristians van depositar les armes quan Jesús va dir a Pere que embeinés la seva espasa. Amb la no-violència s'imposa la necessitat d'eradicar la nostra fascinació per les solucions definitives enfront dels problemes, i les aproximacions totalitàries enfront de la vida. Arribem a ser violents perquè estem convençuts que som els únics que tenim les respostes i la veritat. I penso que una posició divergent no pot més que agreujar les coses i és necessàriament fal-

sa, sense adonar-nos que la veritat és més gran que nosaltres i que nosaltres no som els posseïdors d'aquesta sinó els seus servidors. La veritat és superior a nosaltres, fins i tot superior a l'Església. L'Església és servidora de la veritat, n'és el testimoni, no la propietària.

Les persones que serveixen sincerament a la veritat, la tracten amb delicadesa i en fan prova d'humilitat. Quan defensem la suposada veritat amb la violència, no estem al servei de la veritat sinó de nosaltres mateixos. Arribem a ser violents perquè tenim més o menys consciència de no tenir la veritat i, en conseqüència, no estem segurs de la veritat dels nostres propòsits. Els que considerem com els nostres enemics són de vegades simplement persones que no podem controlar, que fan altres eleccions de vida, que veuen un aspecte de la veritat que nosaltres no veiem. Moltes persones que qualifiquem de perverses no ho són, són diferents. La por és la causa profunda de la guerra. Amb armaments cada cop més potents, continuarem dominant i sent dominats. La no-violència requereix una maduresa espiritual. Aquesta és la raó de per què l'oració és un element importantíssim en l'adveniment de la no-violència. Si la no-violència és ineficaç en molts casos, és perquè els altres comprenen justament que sota l'aparença de la no-violència s'amaguen les ganes de fer la guerra, el desig de dominar o, si més no, una pretesa supremacia moral disfressada d'autosatisfacció. La no-violència és una aproximació humil de la vida, que procura alliberar-nos de l'orgull.

216

3. La no-violència és la idea central de l'Evangelí de Jesús de Natzaret

Si el moviment a favor de la pau vol ser quelcom més que una simple protesta, és necessari que elabori una revolució cultural amb l'objectiu de crear una cultura de la no-violència, enfront de la cultura de violència i mort en què ens trobem. Una evidència d'aquesta malaltia mortal la tenim quan, en la Segona Guerra Mundial, milers de ciutadans "normals" van seguir les ordres de Hitler i Himmler als camps d'extermini. Una nació amb un enorme desenvolupament científic i tècnic, amb centenars de milers de psiquiatres i psicoterapeutes va semblar no advertir-ho. Li van preguntar al president Truman si li havia estat gaire difícil prendre la decisió de llançar bombes atòmiques sobre les ciutats. I aquest va respondre: "*Oh, no! La bomba atòmica no va ser una gran decisió... Es tracta, en efecte, simplement d'una arma nova i poderosa de l'arsenal de la justícia*"⁴.

⁴ TOLAND, John (1970) *The rising sun*. New York, 867.

Segons el psicoterapeuta Rottle May, *“som l'espècie més cruel del nostre planeta: matem no en virtut d'una necessitat, sinó per una suposada lleialtat a determinats símbols, com la bandera o la pàtria. Convertim el matar en un principi bàsic”*⁵. El fet de crear armes anihiladores i la disposició a fer-ne ús indiquen clarament que els humans hem extraviat el nostre esperit i el nostre cor. Es tracta d'una malaltia de mort que fa que alguns representants puguin per si sols prendre la decisió d'executar la població. I el més tràgic d'això és que els qui exerceixen el poder, amb molta freqüència, són persones agitades, psíquicament turmentades i espiritualment subdesenvolupades, que no volen veure la seva necessitat de curació. Què cal fer davant aquesta malaltia que ens envolta a tots? Vèncer la pròpia por i mirar de cara la pròpia implicació en aquesta malaltia mortal. Qui davant la carrera armamentística, les guerres i l'ús de les armes no se sent perplex és que està deshumanitzat. La tasca és immensa: demana un canvi en la manera de pensar, una transformació profunda del nostre estil de vida i la col·laboració generosa en la transformació de la vida social per anar introduint un ordre que fomenti la pau. Es tracta de desemmascarar la falsa pau, com ho va fer el bisbe Romero, acceptant la persecució i estimant els enemics com va fer Jesús de Natzaret, el Crist.

 217

L'any 1982, el papa Joan Pau II va fer una crida a la humanitat a la catedral de Coventry (Anglaterra) durant la Guerra de les Malvines:

*“La desmesura i el terror de les guerres modernes, amb armes atòmiques o d'un altre tipus, fa absolutament inadmissible la guerra com a mitjà per solucionar les diferències entre les nacions. La guerra hauria de pertànyer al passat tràgic. En la marxa de la humanitat cap al futur no hi hauria de trobar lloc”*⁶.

Però, per a això, es requereix un canvi a fons de manera de pensar i un nou programa de vida. La no-violència no és només el rebuig de la violència, sinó que al mateix temps és la presència d'una força positiva, que afavoreixi noves possibilitats de vida per a l'ésser humà o conservi les ja existents.

⁵ MAY, Rottle (1972) *Power and innocence. A search for the sources of violence*. New York, 156.

⁶ JUAN PABLO II (1982) *Origins*, 12, 55.

4. Benaventurats els creadors de la pau

Diu Bernhard Häring en el seu llibre *La no violència*:

“Als qui acullen la pau de Crist i la guarden en el seu cor, irradiant-la amb el testimoni de la seva vida i s’esforcen per establir-la en la mesura de les seves forces, se’ls aplica la benaurança increïblement beatificant de Jesús: ‘Serán anomenants fills i filles de Déu’ (Mt 5, 9)”⁷.

El perill més decisiu per a la pau no són els míssils, sinó pensar en categories d’enemistat. Per això, qui vulgui ser portador de pau ha de ser pobre davant Déu, ja que la pau és un do seu en exclusiva. L’amor als enemics, viscut i practicat com a agraïment a l’amor de Déu, és un amor creatiu i enginyós per a descobrir i despertar el bé. Que el proïsme es decanti com a amic o enemic és quelcom que depèn en bona part de com nosaltres sortim al seu encontre.

Podríem dir, doncs, que la no-violència és “una manera de fer que deriva d’una manera de ser” i, segons Gandhi, “*la no-violència és la més fina qualitat de l’ànima, que només es desenvolupa mitjançant la pràctica*”⁸. Violència i odi són normals, estan íntimament lligats a l’instint de conservació. Contraatac i fugida són les dues reaccions instintives normals dels animals atacats, que amb freqüència es donen juntes. Com ens descriu José Luis L. Aranguren:

“la conducta agressiva de l’ésser humà li és comú als animals. Però en aquests l’agressivitat es limita a la defensa del territori propi, a l’establiment d’una jerarquia general i, en especial, l’ordre de procedència en l’aparellament sexual. La ‘novetat’ en l’espècie humana consisteix en l’extensió de l’impuls agressiu que arriba a aconseguir la gairebé totalitat del seu comportament, i converteix l’agressivitat en violència. Novetat en l’ésser humà seria també la de l’existència d’un impuls d’autodestrucció i mort, l’anomenant impuls tanàtic. La persona paga el preu d’haver-se elevat per sobre de l’animal, posant-se en ocasions per sota d’ell. És el preu del jo: egoisme com l’altra cara de l’altruisme, solidaritat amb el seu revers de solitarietat”⁹.

La violència produeix una reacció en cadena, tendint sempre a augmentar en intensitat. Tota resposta violenta porta en si la tendència a l’excés; no a compensar, sinó a sobrepassar el mal causat. Alguns cops, la resposta violenta no s’exterioritza, però això

⁷ HÄRING, Bernhard (1989) *La no violencia*. Barcelona: Herder, 47-48.

⁸ Cf. LANZA DEL VASTO (1978) *La aventura de la no-violencia*. Salamanca: Sígueme.

⁹ ARANGUREN, José Luis (1991) *De ética y de moral*. Barcelona: Círculo de Lectores, 185.

no significa necessàriament que hagi estat suprimida. La resposta natural d'un nen que rep un cop és tornar-lo. Si el problema sorgeix davant un adult, el nen sap que la seva resposta podria provocar una forta violència i, probablement, s'abstindrà de respondre. Però pot reaccionar d'altres maneres: pot "venjar-se" sobre un tercer o pot venjar-se sobre si mateix. És ben conegut que de pares violents poden sortir fills introvertits en forma d'una mena de "superjo" violent. Això pot conduir a un estat perpetu de tensió interna, a una personalitat comprimida i tensa que, malgrat un idealisme superficial, pateix d'una gran inestabilitat i pot esclatar en violència en qualsevol moment.

5. La importància de la bondat

Ja molt abans de l'arribada del postmodernisme i com si d'una premonició de futur es tractés, l'home bo que va ser Alfons Carles Comín ens donava aquest testimoni:

"Jo crec que la major aportació que es pot fer és la dels valors transcendents. La majoria dels problemes d'avui parteixen del fet que l'escala de valors està posada al revés. I això en tots els ambients. Perquè fins i tot en els moviments d'alliberament es valora molt el progrés del poble, la justícia, tots aquests valors. Però si penetres una mica a l'interior d'aquests moviments i d'alguns dirigents, veus la corrupció i els interessos inconfessables que hi ha en aquestes persones i sota de molts d'aquests moviments, partits, sindicats etc.

Llavors, la millor aportació que podríem fer nosaltres en nom de Jesús, encara que sigui anant contra corrent, és presentar l'escala de valors de Jesús amb la dimensió transcendent que tenen, completant així la visió de l'ésser humà que es té en els moviments citats. Una escala de valors que humanitza i que, per tant, en la mesura que cadascú es va fent persona, transforma la nostra societat amb unes estructures més justes.

I això seguint el criteri que les persones no es divideixen en ateu i creients. En realitat es divideixen entre les que creuen en l'ésser humà, en la possibilitat de transformar la societat i construir una nova societat i en les que no creuen en l'ésser humà. Qui no creu en la persona, no pot creure en Déu"¹⁰.

L'única benaventurança de Jesús, del *Sermó de la Muntanya*, que és comú a Mateu i a Lluç és aquesta:

¹⁰ COMÍN, Alfonso Carlos (1979) Cristianismo y socialismo en libertad. Barcelona: Laia, 161-163.

“Feliços els que són perseguits per causa del bé, perquè d’ells és el Regne del Cel. Feliços vosaltres quan, per causa meva, us maleeixin, us persegueixin i aixequin tota mena de calúmnies. Alegreu-vos-en i mostreu-vos contents, perquè la vostra recompensa és gran al cel. D’aquesta mateixa manera van tractar els profetes que va haver-hi abans de vosaltres”¹¹.

Ser perseguït per causa del bé no significa necessàriament haver de caminar amagat, escapar del país, ser perseguït pels poders públics... La persecució és la contradicció que ens ve a causa de la justícia, a causa del Regne, a causa de Jesús. La persecució no és sempre quelcom físic, i habitualment no és física. El martiri és quelcom extraordinari: és la persecució portada a l’extrem. Normalment, la persecució és més subtil, més psicològica. Són les contradiccions que ens vénen per actuar d’una manera recta, i ens arriben, de vegades, de persones i sectors que un no esperaria...

Sören Kierkegaard descrivia d’aquesta manera el testimoni de la veritat:

“Un testimoni de la veritat és un home la vida del qual està profundament iniciada en els combats de la interioritat, en la tremolor i el temor, en els estremiments, les temptacions, l’angoixa de l’ànima i els patiments de l’esperit. Un testimoni de la veritat és un home que testifica la veritat en la pobresa, en la humiliació i el menyspreu, ignorat, avorrit, escarnit, desdenyat, ridiculitzat, un home que és assotat, maltractat, arrossegat a un calabós i finalment crucificat... això és ser un testimoni de la veritat i aquesta, la seva vida, mort i enterrament”¹².

Resulta que la presència d’una persona bona no deixa indiferent, el que passa és que el que per a unes persones és virtut, per a altres és debilitat. On un veu generositat sense límits, altres condemnen l’excés vituperant de la seva immoderació. La sensibilitat a flor de pell és titllada de malaltia; la falta d’ambició, de flaqueja; la sinceritat sense reserves, de neciesa, quan no d’infantilisme. Així, persones que han estat considerades models de perfecció per a edificació d’un món imperfecte, passen per excèntrics, immadurs, casos clínics. S’admet la bondat extrema si és en un moment donat, però no si és permanent.

¹¹ Mt 5,1-16; Lc 6,20-23.

¹² KIERKEGAARD, Sören. Zeitungsartikel (1854-1855). En COLOMER, Eusebi (1995) El pensamiento alemán. De Kant a Heidegger. Barcelona: Herder, 2^a ed., V. III, p.35.

M'ha cridat poderosament l'atenció la descripció que fa Jaume Vador sobre la persona bona i que nosaltres transcrivim aquí pel seu alt grau de percepció:

“Entenem per persona bona qui és capaç de convertir la seva generositat en norma i passió, bondados en grau summe, sincer i veraç en totes les ocasions, que s'entrega i res busca per a si. Massa noble per a aquest món, paga per això: és incomprès, combatut, de vegades escarnit. Un tipus que, encara que poc freqüent, sí que existeix, però o passa desapercebut, o és tingut per insensat, utòpic, inepte per a res, equivalent a la frase popular que diu ‘de tan bo és ximple’. Qui ho dóna tot és un excèntric i, com a mínim, un problema per a la seva família. No obstant això, malgrat les seves ‘extralimitacions’, aquesta persona que comparteix el patiment del proïsme, aportant ajuda i consol, ha de constituir per a nosaltres un ideal cap al qual tendir”¹³.

Lanza del Vasto ens parla de la coherència que deu existir entre els fins bons i els mitjans que utilitzem. No es poden buscar fins bons amb mitjans dolents, ni per descomptat fins dolents amb mitjans aparentment bons. Diu així:

“La no-violència és el contrari de la justificació dels mitjans dolents per al bon fi; és l'ajust dels mitjans al fi; ja que, si el fi és just, els mitjans també han de ser-ho. Gandhi ensenya que mitjans i fins estan units com la llavor a l'arbre. I que la malícia que els mitjans introdueixen a l'empresa es trobarà necessàriament en el fi.

El que explica la decepció que segueix a totes les victòries i alliberaments obtinguts mitjançant la violència, encara que la causa fos bona i els combatents heroics i sincers. No, les bones causes ni justifiquen els mitjans dolents; al contrari: els mitjans dolents arruïnen les millors causes. Cal distingir eficàcia instrumental d'eficàcia final. La ciència es presta a qualsevol aplicació; la consciència, no. La intel·ligència es presta a qualsevol aplicació; la saviesa, no. El poder pot qualsevol cosa; el domini de si, no. Els diners es presten per a tot ús, però l'honestetat, no. El coratge s'entrega a qualsevol causa, però la caritat, no. La força pot servir per a qualsevol fi; però

¹³ VANDOR, Jaume. (1997) Valores humanos: la cualidad esencial. Barcelona: El Ciervo 550.

la no-violència o força de la justícia només pot servir a la justícia"¹⁴.

6. La pau interior

Per poder avançar pel camí de la no-violència, pel camí de la confiança i de la comprensió, cal deixar que brolli en nosaltres la font de la pau interior. Com diu Roger Schutz, prior de la comunitat de Taizé (França),

*"la pau del cor permet mantenir-se en peu, arriscar-se pels altres, reprendre el camí quan el fracàs, les proves, els desànimis pesen massa a les nostres espatlles humanes. Aquesta pau de les profunditats sosté també una mirada poètica sobre la creació i les criatures. La pau del cor és font d'una alegria interior que sovint estava com endormiscada. I heus aquí que es desperta amb magnífica sorpresa, un buf poètic, una senzillesa de vida i, per als qui puguin comprendre-ho, una visió mística de l'ésser humà"*¹⁵.

Reprement novament les paraules de Comín em fixo especialment en aquestes:

222

*"Quan una persona bona ens parla de mansuetud i de l'amor com a únic mitjà de fer el bé, podem no fer-li cas i creure que l'organització i la militància continuaran sent el bon camí. No obstant això, Carlos de Foucauld, llegint l'Evangeli, havia comprès que la fe i l'amor vertader utilitzaran sempre els mitjans del fuster de Natzaret. No recordem immediatament la figura d'un home que, enmig dels més difícils esdeveniments, va comprendre que només la mansuetud i la caritat podien ser avui, com sempre, el testimoni universal el cristià? No recordem immediatament la figura i la veu inextingible de Joan XXIII...?"*¹⁶.

Recopilant, perquè la persona bona és el pobre d'esperit de l'evangeli de Jesús: tolerant amb totes les debilitats, afirma que qui manca de tendresa i només posseeix justícia en última instància és injust. No jutja, no condemna, perquè assentar judici és tancar la porta a tota apel·lació; és admetre que el mal existeix i és definitiu. La pietat és el traç essencial de la persona bona i, per a aquesta, el mal queda destruït.

¹⁴ LANZA DEL VASTO, Juan José (1989) Umbral de la vida interior. Salamanca: Sígueme, 161.

¹⁵ Cf. KATHRYN, Spink (2000) La vida del hermano Roger: Fundador de Taizé. Barcelona: Herder.

¹⁶ COMIN, Alfonso Carlos (1964) El testimonio universal del cristiano. AUN 54.

7. La no-violència, llei de la persona

Gandhi va afirmar que *“la violència és la llei de la bèstia, la no-violència és la llei de la persona”*. Es tracta, doncs, d'una disposició del cor per acollir amb amor tota persona. D'aquí que la no-violència exigeixi una constant vigilància per detectar en el propi comportament les manifestacions de violència i procurar eliminar les seves arrels, perquè *“la pau és abans de res sacrifici de si mateix”*. En el seu llibre *Tots els homes són germans*, va expressar el seu convenciment més profund amb aquestes paraules: *“La no-violència és la força més gran que la humanitat té a la seva disposició. És més poderosa que l'arma més destructiva inventada per l'ésser humà”*. Però, per a això, la persona i la comunitat no violenta ha de:

1. Procurar desistir de tot esperit de dominació sobre les altres persones. Ha d'anar eliminant els signes externs de superioritat, assumint el patiment com a força d'alliberament. En aquesta mateixa dinàmica, un altre apòstol de la no-violència activa, Martin Luter King, ens diu que el perdó no és una qüestió de quantitat sinó de qualitat:

“Una persona no pot perdonar fins a quatre-centes noranta vegades sense que el perdó s'integri en l'estructura mateixa del seu ésser. El perdó no és un acte ocasional, és una actitud permanent. Ben lluny de ser la piadosa exhortació d'un somiador utòpic, el manament de l'amor als nostres enemics és una necessitat absoluta, si volem sobreviure. Arribar fins i tot als nostres enemics és la clau per resoldre els problemes del nostre món. Jesús no és un idealista sense sentit pràctic. És el vertader realista pràctic”.

 223

2. Renunciar a les armes i a la protecció policial com a conseqüència del desarmament interior. Pacífics no són els que no fan la guerra, sinó els que fan la pau. La Pau no és només una absència d'enfrontament, sinó quelcom superior: la igualtat, la solidaritat i la justícia. D'aquí es dedueix que cal anar contra les causes immediates de les guerres, és a dir, contra els militarismes. Com deia Mahatma Gandhi: *“La no-cooperació amb el mal és un deure tan evident com la cooperació amb el bé”*.

3. Dir sempre la veritat, amb amor, a les persones que concerneix i no a segones o terceres persones. La veritat construeix ordre i harmonia, manifestant la realitat tal com és. La veritat procura l'entesa entre les persones. Amb el dubte o els judicis mal formats es pot fer el mal més gran que un es pugui imaginar. Cal confiar i no dubtar; promoure i no enfonsar; encoratjar i no destruir. El primer i més gran enemic de

la veritat són els prejudicis, tan arrelats a la ment de les persones. El prejudici sorgeix sempre en qüestions de significat humà amb importància per a l'orientació de la nostra vida. A ningú se li acut opinar sobre qüestions de caràcter científic sense estar prèviament informats; som ben conscients de la nostra ignorància i per això ens abstenim d'opinar. No passa el mateix en qüestions de religió, ètica o política, on tenim idees preconcebudes i res ni ningú aconseguix fer-nos-les canviar, encara que tinguin poc o cap fonament. Això passa perquè no defensem la veritat, sinó la idea que ens interessa o convé. El prejudici s'engendra i se sustenta sobre interessos ocults que actuen en el subconscient i ens impedeixen veure les coses tal com són i ens impulsen a afirmar el que desitgem que sigui. Cadascú segueix la seva veritat, únicament la seva, sense qüestionar-se si està o no equivocat.

4. Solidaritzar-se amb els febles, els petits, els oprimits de la societat.

5. Denunciar les injustícies i les altres violacions dels drets humans amb mitjans adequats a la no-violència. Si una persona dóna la pròpia vida per la justícia, caient en la lluita, la seva acció no cau en el buit: adquireix validesa històrica. Pot arribar a ser l'encarnació social d'un profetisme realment eficaç.

224

6. Promoure la resistència pacífica. Arribant fins a la desobediència de les lleis, perquè no tot el que és legal és legítim, i la veritat, la justícia i l'amor són més importants que la legalitat.

7. Promoure un model alternatiu de societat. No n'hi ha prou amb condemnar la violència, cal suscitar una societat sense classes, sense oprimits ni opressors. Una revolució a favor d'un futur millor i més humà no ha de realitzar-se segons l'esquema i els mitjans propis del "vell món" que es tracta de superar. Aquest gran projecte ha de traduir-se en un gran nombre de petits projectes de mobilització i de participació popular. És indispensable establir un flux de comunió i participació, sabent que la força dels febles quan prenen consciència de la seva responsabilitat i s'uneixen poden fer enderrocar grans murs i barreres que semblaven infranquejables.

Per acabar, ara que estem recordant els 50 anys del Concili Vaticà II, escoltem aquestes paraules del papa Joan XXIII a l'encíclica *Pacem in Terris*, núm. 61, quan ens diu:

"Tots ens hem de convèncer que ni el cessament en la carrera d'armaments, ni la reducció de les armes, ni el desarmament

general són possibles si aquest desarmament no és absolutament complet i arriba fins a les mateixes consciències; és a dir, si no ens esforcem tots per col·laborar cordialment i sincerament a eliminar dels cors el temor i l'angoixa de la guerra".

Bibliografia

- Aranguren, José Luis (1991) *De ética y de moral*. Barcelona: Círculo de Lectores.
- Colomer, Eusebi (1967) *El pensamiento de Teilhard de Chardin*. Barcelona: Editorial Bruquera.
- Comín, Alfonso Carlos (1979) *Cristianismo y socialismo en libertad*. Barcelona: Laia; *El testimonio universal del cristiano*, AUN 54 (1964).
- De Mello, Anthony (1991) *Contacto con Dios*. Santander.
- Díaz Pérez, Esperanza (1998) *Gandhi*. Madrid: Fundación E. Mounier.
- Drevet, Camille (1976) *Gandhi su pensamiento y su acción*. Barcelona: Fontanella.
- Gandhi (1973) *Todos los hombres son hermanos*. Atenas. Salamanca: Sígueme.
- Häring, Bernhard (1989) *La no violencia*. Barcelona: Herder.
- Joan XXIII. (1963) *Pacem in Terris*. Roma.
- Juan Pablo II. *Origins*, 12
- Kathryn, Spink (2000) *La vida del hermano Roger: Fundador de Taizé*. Barcelona: Herder.
- Kierkegaard, Sören. *Zeitungsartikel (1854-1855)*. En COLOMER, Eusebi (1995) *El pensamiento alemán. De Kant a Heidegger*. Barcelona: Herder, 2ª ed., V. III, p.35.
- Lanza Del Vasto, Juan José (1978) *La aventura de la no-violencia*. Salamanca: Sígueme.
- May, Rottle (1972) *Power and innocence. A search for the sources of violence*. New York.
- Ratzinger, Joseph (2002) *Dios y el mundo*. Barcelona: Galaxia Gutenberg/Círculo de Lectores.
- Régey, Pie (1958) *Non-violence et conscience chrétienne*. París.
- Toland, John (1970) *The rising sun*. New York.
- Vandor, Jaime (1997) *Valores humanos: la cualidad esencial*. Barcelona: El Ciervo 550.